

SALTUS
AB EXTREMO AD EXTREMUM
GEMINUS,
SUB
VIGILIAM
CARNISPRIVII

(quæ vulgo vocatur

Fastnacht)

declinandus,

DISPUTATIONE PUBLICA,
Tractatui Teutonico cujusdam Anonymi

opposita,

PRÆSIDE

CHRISTOPHORO
SONNTAGIO

S. S. THEOL. D. EJUSDEMQUE PRIMARIO ET
GRÆCÆ LINGUÆ PROFESSORE, ECCLESIAE OPPIDANÆ

ANTISTITE ET FACULTATIS SUÆ h. t. DECANO,

DOMINO, PATRONO AC PRÆCEPTORE SUO AD

CINERES USQUE COLENDO,

placidæ τῶν συμφιλολογῶντων disquisitioni excutiendus
dabitur

ALTDORFI NORIC. die XIV. Augusti A. O. R. MDCCXIX.

a

RESPONDENTE AUTORE

MICHAELE Schaffler / Memminga-Suevo,
S. S. Theol. Stud.

LITERIS KOHLESH, VNIV. TYPOG.

a. CXV. 23.

Coll. diss. A
115, 23

S. R. I.
LIBER Æ REIPUBLICÆ
MEMMINGENSIS

VIRIS

*MAGNIFICIS, NOBILISSIMIS, AMPLISSIMIS,
CONSULTISSIMIS, PRUDENTISSIMISQUE,*

DOMINIS

CONSULIBUS,

PRÆTORI,

SECRETIORIBUS,

SYNDICO,

TOTIUS ORDINIS SENA-

TORII ASSESSORIBUS

DIRECTORICANCELLARIÆ

*DN. DN. PATRIBUS PATRIÆ, PATRONIS,
EVERGETIS, FAUTORIBUS AC PROMOTORIBUS MEIS,
VSQVE AD EXTREMVM VITÆ HALITVM DEVENERANDIS,*

PAGELLAS HAS HUMILITER

offert, dedicat, consecrat

MICHAEL Schöffler //

AUTOR RESPONDENS.

PRÆFATIUNCULA.

Tatum Ecclesiæ, nostra cumprimis ætate, perturbatum esse, adeo, ut deterior fere fieri nequeat, omnes illi, quibus veritas curæ est, ultro fatebuntur. Si enim ad interiora ejus viscera mentem dirigas, an non facile in eo observabis, omnia mala, undiquaque mirum in modum aucta, quæ inde usque a limite Nativitatis salutiferæ Salvatoris nostri est passa, nunc concurrere, & nihil hæc aliud, quam exitium aut diem supremum minari? Nihil dicam de Naturalistis, neque de Fanaticis hodiernis, in omnes plagas mundi pene dispersis. Nostris enim temporibus, quod mireris, hæc duo mortalium genera in unum quasi Chaos confluxere. Quantam vero perniciem Ecclesiæ ambo intulerint, experientia testatur. Neque sermo mihi est de Syncretistis, qui varias doctrinæ vertigines nostra ætate in Ecclesiam non tantum invexere, sed & tantopere accrevere, ut vulnus tantum non insanabile esse videatur; & verendum, ne dissidia tristiores (quod procul abesse jubeat Deus T. O. M.) tandem effectum producant. *Conferatur instar omnium Veneranda Facult. Theol. Lipsiensis Judicium de Pietismo an. 1692. prolatum.* Dirigat quis, quæso, de-nuo oculos & animum ad faciem Ecclesiæ nostræ Lutheranae tristissimam. Non enim ea tantum ab hostili invasione & impetu exterorum, sed & ab illis, qui nihil magis, quam hostis nomen detestantur, tam dira vulnera accepit. Illi, inquam, nobis que-relas has potissimum extorquent, qui ob speciem pietatis, quam

præ se ferunt, nostra ætate Pietistarum nomine appellari solent. Hi sunt, qui iudiciis in nostros malignis merito se reddunt suspectos, plenis buccis in nos debacchantur, & nos quasi Antichristos traducunt, omnesque, & pios & impios, æquali lance ponderant. Et quia Ecclesia visibilis nunquam tam integra est, ac illibata, quin boni simul ac mali invicem sint mixti, protinus totam Babelem in Ecclesiam Lutheranam immigrasse, magna sævitia & atrocitate, magnaque injuria clamant. Legantur modo scripta, quæ præsentis tempore prostant; cum primis vero illud novissimum Anonymi cujusdam, e Libera aliqua Regionis Sueviæ civitate haud ignota an. 1708 editum, quo ipse, Ecclesiam nostram plus vice simplici confusionis Babelicæ arguens, sese reddit suspectum, quod omnia in eadem confundere & miscere velit. Titulus audit: *Die mit wehmüthigem Herzen höchst-sündliche vom Teuffel herkommende / jedoch unter denen Christen entschlich-gewohnte / und aber nach Göttlichem Wort beurtheilte Fastnachts-Freude / von einem über solches verfluchte Paster seuffzenden Christen.* Gedruckt im Jahr Christi 1708. En titulum speciosum! Prolapsus est autor ab intemperis debacchantium eheu! multorum ad extremum alterum, quo superstitiose omnia improbare vult, quæ Christianis hisce temporibus sunt licita, & sic, innoxios cum noxiis zelo præcoci condemnans, ipsemet, debacchantium mores notando, simul in mores innoxiorum debacchatur. Hunc Tractatum magnas peperisse lites audio. Utinam vero omnes Christiani aut hunc, aut proxime insequentem diem, Germ. *Aschermittwochen* / tanquam solenne festum metanoëticum seu pœnitentiale, decentiori cum devotione ac religione, quod alicubi locorum fit, undique celebrarent! Utinam quilibet hominum satis, uti singulis diebus, ita tunc quam maxime expenderet, se cinerem esse, & in cinerem reversurum, se caro esse pretio redemptum, adeoque in cinere ac cilicio pœnitentiam agere seriam debere! Absque quo si fuerit, utinam nullius ejusmodi Festi in nostra Ecclesia mentio fieret! Sed
quia

quia nomen **Fastnacht** extat in Calendariis, quæ vidisse contigit, omnibus, conscientia utique sunt erudiendæ, & informandæ, ut noverint, quid licitum sit, quid non, in ejusdem celebratione. Quapropter duo extrema, inter quæ pius quidam Christianus, ceu scopulos & anfractus, navigare debeat, hac in re commonstrare mihi licebit. Laudandus quidem Anonymus est in multis, ac zelus ejus non omnino culpandus. Ultro enim fatemur, & dolemus, pietatem in multorum animis, horum vero debacchantium maxime, refrixisse, inclinante & deflorescente hujus mundi ætate. Sacra enim oracula fatentur, in magnam parvitatem compelli numerum fidelium. Propterea nos in id unice incumbamus, oportet, ut cum timore & tremore salutem nostram operemur, idque jussu Divi Pauli Phil. II. 12. Placet autem in duas hancce opellam dividere partes, quarum *Altera primum Anonymi Saltum ab uno extremo ad aliud exhibebit.* Quemadmodum enim unum extremum est, si quis asserat, vigiliam isthanc carnisprivii nullam omnino cum Bacchanalibus Ethnicorum habere convenientiam: Ita & alterum extremum est, si contendat, eandem esse per omnia ipsummet festum Bacchi Ethnicum: *Altera vero secundam Anonymi præcipitantiæ edocebit, qua limites divinæ veritatis transilierit.* Veluti enim unum extremum est, in vigilia carnisprivii (communiter ex Durando ita vocati, ex Pontificiorum moribus, ut tamen Jus Canonicum Dist. IV. cap. VI. in infirmitatis solatium, non luxuriæ incendium esum piscium concedat) ita edere, bibere ac delitiari, ut impediaris a præparatione ad passionem Dominicam pie meditandam: Ita & alterum est, etiam adiaphora quædam superstitionis tunc evitare velle, aut in eadem, si tunc fiant, indignis modis debacchari. Faxit Deus T. O. M. ut hæc nostra opera in honorem & gloriam nominis sui fiat! Dirige, o Pater misericordiarum, & illustra mentem meam tuo Sancto Spiritu, ne in errorem labar, aut ulla occasione a tua veritate

desciscam. Quin excita me, erudi & confirma animam meam, ut nomen tuum alacriter coram mundo profitear, & in vera fide erga unicum Mediatorem meum constanter usque ad extremum vitæ halitum persistam, & tua bonitate adjutus, æternam vitam ac lætitiã adipiscar, in quo pro omnibus beneficiis Tibi lætus gratias acturus sum infinitas. Amen!

SECTIO PRIMA,

de

Saltu priore, qui sub vigiliã carnisprivii admittitur, declinando.

§. I.

SIne multis ambagibus ad propositum me accingens ostendam, primum esse extremum, si quis asserat vigiliã isthanc carnisprivii nullam cum Bacchanalibus Ethnicorum habere convenientiam. Illis, qui exorbitant abeuntque ad hoc ipsum extremum, præter alios, numero pene infinitos, Autores, sese opposuit D. Andreas Hyperius de Ferris Bacchanal. Var. opusc. Theolog. p. 976. & seqq. his utius verbis: *Quodsi, qua de Bacchi parte virili atque phallis sunt recitata, excipias, non pauca comperies, quibus nostri gentiles ipsos insaniã atque furore superant. Primum ubi gentiles in tota Ægypto, Græcia vel Italia certos ritus certasque pompas ipsi sibi præscribebant, & repetebant easdem quotannis; nostri isti singulis annis, singulis oppidis atque vicis novas pompas produciunt, imo uno eodemque oppido ex diversis tribubus sive plateis sæpenumero exire videas pompas admodum diversas. Modo videas prodeuntes, qui exhibent anum ebriam cum ebrio Bebrio, modoque impexos agricolas, modoque monstrosa forma homines, quales in India gigni creditum*

ditum

ditum est, modoque alias cujuscunque conditionis personas, habitu omnibusque actionibus, ad turpitudinem significandam, aut minimum ad risum movendum compositis, referunt. Omnes autem personis tecti, ne à quoquam agnoscantur, & viri frequenter veste fœminea, interdum & fœmina veste virili, tanquam si artificiosum, aut pulchrum foret mentiri sexum: nonnunquam insuper quidam sic deformati, ut figura humana prorsus nihil retineant. Nam cornuti, rostrati, dentibus aprinis, flammantibus oculis, fumum & scintillas ex ore exhalantes, curvis unguibus, caudati, hirsuti, denique & monstriosi terribilesque cacodamones videri atque timeri affectant. Ubi insuper gentilibus olim satis fuit, unum toto anno diem huic tribuere insania, hodie isti, solo nomine Christiani, una die haud sunt contenti, sed inutiliter turpiterque consumunt multos, quid dico dies? Imo consumunt aliquot hebdomades dierum. Ex quo deinde fit, ut pomparum & personarum nullus sit modus aut numerus. Atque uno quidem die vagantur moriones, mimi, parasiti, scurra, histriones, tibicines, citharoedi; alio vero die ex opificum collegiis oberrant cujusque sortis homines: omnes autem ridicula, stulta, quadam etiam turpia exhibentes, quod ostiatim stipem, farcimina, lardum & id genus accipiant. Nonnulli in divitum ades sese ingerunt, mercede exigua comœdias vel tragœdias, easque non omnino vacantes turpitudine, exhibituri. Saltationes porro sunt admodum lubrica, pars in foro & in plateis, pars in domibus privatis & noctu perinde, ac interdum. Accedunt luxuriosa ac temulenta convivium ad intempestam noctem, pene dixeram, ad diei sequentis crepusculum protracta. Et ad has nocturnas epulas accurrunt, si Deo placet, larvati, alias pecunias, vestes cateraque parati perdere aut lucrari. Ab iisdem larvatis etiam chorea ducuntur. Ubi, obsecro, leguntur tam multa, tam varia, ad tot dies à gentilibus facta? Cogaris certe fateri, ô bone, quisquis es, gentiles prætalibus Christianis sanos, modestos, sobrios dici posse.

§. II.

§. II.

Hæc *Hyperius*; quæ tanto penitius considerari merentur, quanto certius est, servos, voluntatem Domini scientes, nec tamen observantes facientesve, pluribus fore plagis obnoxios. Luc. XII. 47. Ad idem illud extremum attendens B. D. *Baldwinus* Cas. Consc. Lib. IV. Cap. I. p. m. 854. Bacchanalia appellat festum paganum. Neque aliorum tetendit B. D. *Dietericus*, *Sonderbarer Predigten* part. I. p. m. 170. ajens: Wann wir der gemeinen heidnischen Welt: Gewonheit nachahmen wolten / so müsten wir auff diesen Sonntag den fetten oder Faschnachts-Sonntag begehen / und an demselbigen / dem leidigen Teuffel zu Ehren / der Welt aber zum gemeinen Hoffrecht ein Egyptisches Fraß-Fest / und Ralber-Tanz / mit den wilden Teuffels-Hummeln / und frechen gailen Mumbüchern / anstellen / selbigen auch mit dummen / wüsten Fress- und Sauff-Wesen begehen. Weilen aber bey den Christen nicht seyn sollen Heidnische Bacchanalia, sondern lauter Christliche Passionalia; und aber eben solche Bacchanalische Fraß- und Fraß-Feste in dieser unser Christlichen Gemeine Christ-loblich und glücklich / dafür wir billich Gott danken sollen / vorlängst abgeschafft / auch dem Teuffel / dahin es dann gehört / zu gewiesen; So will ich auch solches an meinem Ort im Abgrund gerne beruhen lassen / und nicht viel dicentes, wie sonst billich geschehen solte / hierüber wachen / damit nicht / wo man in diesem Uuslat viel Rührens machen wolte / dessen Gestand und Geschmack / wiederum von neuem unter uns erregt werden möge. Eadem mensederat B. D. *Geiero*, *Zeit und Ewigkeit* pag. 437. nec non B. D. *Carpzovio*, *Harmon. Evangelico-Bibl.* p. 479. ubi magno cum zelo in tentatam renovationem rituum Bacchanalium, antehac abrogatorum, omni jura invehitur. Conf. etiam *Dresserum* de fest. dieb. p. m. 49. & seq.

§. III.

§. III.

Alterum vero ad extremum transit, si quis asserat, vigiliam istam per omnia ipsummet esse festum Bacchi Ethnicum, in memoriam & cultum Bacchi celebratum; id quod sibi cum primis voluit Autor Anonymus in Tractatu jam jam notato, ubi p. 12. his sententiam suam, operiosius asserat, verbis concludit: *Borhero hieß es Bacchus-Feyertag; darnach aber Fastnacht. Da bekam es einen Christlichen Namen: Indessen war nicht das geringste unterlassen / was bey den Bacchus-Festen getrieben wurde.* Quod autem Anonymus, ad alterum extremum prolapsus, hic cespitet, quodque vigiliæ carnisprivii non sint per omnia ipsummet festum Bacchi Ethnicum, in quo nihil intermittatur eorum, quæ in Festo Bacchi Ethnico olim fuerint peracta, id sequentes rationes comprobabunt.

§. IV.

Prima ratio a nomine est petita. In nulla enim lingua nomen Fastnacht exacte convenit cum Bacchi festo. Germanicum Fastnacht est vox composita ex Fasten & Nacht. Unde Saxones Inferiores vocant Fasten-Abend. Vid. Voetium de Quadrag. & Bacchanal. Tom. III. Dispp. Select. disp. ult. Ita quoque in Chemnitii Postill. ed. Francof. A. 1593. in concione Dom. Quinquages. sive Esto Mihi de Baptismo Christi p. m. 425. ad marginem Exordii Fasten-Abend / loco Fastnacht. Sed, quid sibi vult nomen Fastnacht? Nisi velis deducere ex Fas dolium, quia Bacchus depingitur, quasi dolio insideat; & ex voce Nacht. Sed vix Latinus audit sonus, Nox dolii. Nullum habet sensum; nisi si dolia relini & evacuari illa nocte a bacchantibus dixeris, hosque ipsos, quos Sancti Spiritus templa esse decebat, fordidos utres vinosos ac cerevisarios appellaveris. Dictionarium regium P. Franc. Pomay, nec non Sylva Decimat. part. I. Fastnacht exprimunt per Quaresime prenant Carneval. Præterea Galli

I.
a No. mine.

B

hanc

hanc carnisprivii vigiliam nominant *Mardy gras*, *Den feisten*
Dienstag / sine dubio ob usum carnis, qui sequenti nocte
 media cessare debet. Ex quo nil aliud intelligi potest, quam
 nomen *Fastnacht* idem esse, ac vigiliam carnisprivii: sicuti alias
 vigiliae festorum vocantur vespere vel noctes illae, quae festis ipsis
 praecunt, quamvis magno abusu lasciviaque à veteribus celebra-
 tae. Vid. *Joh. Arndt Lexic. Antiq. Ecclesiast. pag. 400. 401.* Ita vero
 res se habet de vigiliis, quas vocavimus, carnisprivii, ut totus dies,
 imo plures, jejunium antegressi, *Fastnacht* dicantur. Prorsus
 autem hoc nomen commune nihil habet cum festo Bacchi Ethni-
 co, in se spectato, & prout soli Deo Libero fuerat consecratum,
 si lubeat ἀπεβολογείν. In Latina quidem lingua *Fastnacht* no-
 minant *Bacchanalia*: verum non proprie & formaliter, sed tan-
 tum appellative, & materialiter, quia homines hisce diebus
 bacchari ac turpiter incedere solent. Bacchari enim non tantum
 significat festum Baccho celebrare, sed etiam *Schwärmen* / in
 der Unsinnigkeit herum lauffen / βακχεύειν, κωμάζειν, juxta vers.
 οὐκ οὐδὲν *Qui Curios simulant, & Bacchanalia vivunt.*

Hoc autem non pertinet per omnia ad vigiliam carnisprivii. De se
 vox *Fastnacht* nihil mali significat, si abusus tollatur. Abusus
 autem non tollit usum. Cæterum & hoc verum est, multitudinem
 abusuum multa peperisse nomina.

S. V.

II.
 ab Origine

Secundo neque *ratione originis* per omnia concordant vi-
 giliae carnisprivii cum festo Bacchi Ethnico. Aliam enim origi-
 nem habet festum Bacchi: aliam vigiliae carnisprivii. De origine Bac-
 chanaliorum non concordant Scriptores. *Polydorus Vergilius*
 hanc trahit ex Ægypto, cujus verba Lib. III. de Inventoribus
rerum cap. 17. sic se habent: *Bacchanalia sacra uberrimum apud*
cunctas ferme gentes libidinis seminarium fuere, quorum, ut
idem testatur Herodotus, auctor fuit Melampus Amytheonis filius,
primusque ad Græcos detulit ex Ægypto, ubi ea sacra fieri cœ-
pere. Et paulo post: *Haec ita multo post Græcus quidam homo*
ignobilis.

ignobilis, ejusmodi sacrorum Antistes, in Hetruriam venit, docuitque ritus. Ex Hetruria ea mala labes mox Romam penetravit, &c. Herodotus in Euterpe: Πυθόδωρος δέ μοι, inquit, δακείει μέγιστα Μελάμπρος τῶν περὶ τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμω τε ἔ Tyris, καὶ τῶ σὺν αὐτῷ ἐν Βοιωτικῆς ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Φοικαλίην καλεομένην χώραν. Videtur autem mihi Melampus, quæ ad Dionysium pertinent, audisse ex Cadmo aliisque Tyriis, qui cum eo e Phænice venerunt in terram, quæ nunc Bœotia appellatur. Plura habet Gerb. Joh. Vossius in Theol. Gentil. Lib. VII. cap. I. p. 155. Addatur Hospin. de Orig. Fæstorum Lib. II. cap. 2. Nonnulli Chamum in Ægypto Festi Bacchi autorem faciunt; sed nullo fundamento. Falsum enim est, quando, vinum in Ægypto primum inventum esse, putant, cum Literæ Sacræ inventum illud, seu mavis observatum, primitus Noæ tribuant, Gen. IX. 20. Neque hoc firmo stat talo, cum, Noam ipsum Bacchum fuisse, atque regionibus Ægypti inhabitasse, a quibusdam existimatur. Vid. Basil. Fabri Thesaur. voce Bacchus p. 315. C. & 316. A. Placet quoque huc afferre, quæ B. D. Glassius hac de re habet in Exegesi Evangel. Domin. Quinquag. p. 305. Inventum, scribit, a Melampode (nigripede Diabolo) & ex Ægypto in Græciam, per Græcos in Hetruriam, per Hetruscos in ipsam Romam introductum hunc fuisse ritum, quidam tradunt. Diagondas autem Thebanus eam ex Græcia sustulit; Posthumius Coss. Romanus extra urbem & Italiae fines relegavit, Senatusconsulto cavens, ne Bacchanalibus neque in Italia locus esset. Deplorandum ergo est, in tanta Evangelii luce esse, qui Salios, Corybantes, Cobalos, Faunos, Satyros ex orco in lucem reducant. Valeant potius ista Liberalia illiberalia. Procul sint Hilaria ista, tristitiam & Furias nonnunquam comites habentia: Ex omni deleantur memoria Dionysia ἀδιόνυσια &c. ut non inscite quidam vir doctissimus loquitur. Videantur porro Augustinus Lib. VII. de Civ. Dei. cap. 21. Tom. V. oper. p. 405. & seq. (ubi Lud. Viris Notam confer) & B. Mathesius Postill. part. III. fol. 75. Quicquid autem sit, festum hoc Ethnicum quæ originem haud per omnia respondet vigiliis carnis.

carnisprivii. Nam hæc aliam habent originem. Nimirum juxta onomatologiam oriuntur a jejunio Pontificiorum, *von Fasten* / quod *Jus Canonicum Decret. Dist. IV. cap. 4. p. m. 6.* inde usque a *Teléphoro*, urbis Romanæ Episcopo, deducit; a quo homines per quadraginta dies ante Pascha ab esu carnis abstinere jussi fuerint. Hinc Jejunium Quadragesimale, de quo vid. *Polyd. Verg. l. c. Lib. VI. cap. 3.* Sed præcedentibus diebus ante jejunium quadragesimale licitum fuit carnes edere, convivari &c. Hinc pedetentim addiderunt lasciviam variam ac petulantiam, uno subinde abusu pariente alium. Quid enim, obsecro, malitia hominum, five sint Ethnici, five Christiani, non invenit? De ejusmodi abusuum excessuumque origine nihil certi habemus: nisi quod *Gregorius ille Magnus*, Papa quondam Romanus, circa finem Seculi VI. in *Epistola ad Augustinum Angliæ Episcopum* aliqua de ejuscemodi perverfis hominibus habet, cujus excerpta legis in *Jure Canon. Decret. Grat. Dist. IV. p. m. 6.* Inter alia sic loquitur: *Omnes Laici & Seculares illa die (Dominica Quinquagesimæ) plus solito cæteris diebus accuratius cibos carnum appetunt, & nisi nova quadam aviditate usque ad medias noctes se ingurgitent, non aliter se hujus sacri temporis (jejunii) observationem suscipere [posse] putant: quod utique non rationi, sed voluptati, imo cuidam mentis cæcitati adscribendum est; unde nec à tali consuetudine averti possunt; & ideo cum venia suo ingenio relinquendi sunt, ne forte pejores existant, si a tali consuetudine prohibeantur.* Hujus *Gregorii M.* verba quoque citat *Guliel. Durandus*, in *Rationali divin. offic. Lib. VI. cap. XXVII. num. II.* *Solent*, ait, *nil homines magis intendere gula propter carnispriviam, quod imminet, de quibus dicit Gregor. dist. 4. denique, quod relinquendi sint suo ingenio cum venia.* Ex quibus patet, originem abulum horum non esse immediate, simpliciter & absolute ex festo Bacchi Ethnico derivandam, sed potius ex Papatus tenebris redundare, & quidem ex jejunio quadragesimali, hocque antecedente nimia gula. Quando autem illi excessus vel abusus cœperint, quis dicet? Hujus-

Hujusmodi enim abusus pedetentim succrevere. Quapropter sibi-
metipsis contrariantur ea, quæ Anonymus vom Ursprung von
der rechten und Gott-wolgefälligen Fastnacht / p. 3. Da
doch generali denominatione die Fastnachts-Freude vom
Teuffel herkommen soll juxta Tractatus titulum) p. 9. 10. 11.
12. tradit. Nullo modo is probare potest id, quod supponit, jeju-
nium quadragesimale jam tempore Constantini M. Christianis (quos
ille converfos Ethnicos promiscue appellat) tanquam necessarium
quid obtrusum fuisse. Canone quidem V. Concilii Niceni mentio
fit Quadragesimæ, Græcè Τεσσαρακοστής, ubi vide notam Zonara
edit. Beveregiana p. m. 64. & seqq. Notum autem est, Quadrage-
simam varie accipi. Vid. Socratem Hist. Eccles. Lib. V. cap. 22. p.
286. edit. Vales. Arndii Lexic. Antiquit. Eccles. p. 532. Et ab initio
quidem jejunium liberale quid fuisse usque ad Seculum VI. & VII.
uti Arndius dicit l. c. abunde constat. Quod autem hucusque
liberum fuerat, tum demum legibus imperatum fuit: ex. gr.
anno 653. in Concilio Toletan. VIII. can. IX. & in Trullano Anno
692. can. LVI. Vid. Caranz. p. m. 254. & 292. Spanheimius Intro-
duct. ad Hist. Eccles. N. T. Sec. IV. p. m. 108. scribit, tum adhuc li-
bera fuisse jejunia. Præter jejunia, inquit, Ferie quarta & sexta,
de quibus ante, eademque libera &c. & pag. 109. Ignota jejunio-
rum reliqua tempora, quæ Latini postea addiderunt: Cum tamen
Anonymus p. 11. 12. expressè dicat: Damit sie (nemlich die
faulen Bischöffe) weder diese böse / noch jene warhafftige
Christen erzürneten / so geboten sie unterseins solche 40 täg-
gige Fasten. Zeit zu halten / und da es aus Christlicher
Freiheit war angefangen / machten diese ein Gesetz dar-
aus / welches man ohne schwere Sünde nicht unterlas-
sen könnte / besteckens noch mehr mit allerhand Menschen-
Satzungen / und verhiessen dabey / wer sich solchem Gesetz
bequente / der hätte ein solches gutes Werck gethan / das
ihme wohl zur Seeligkeit beförderlich wäre. Hæc omnia re-
stringit ad Constantini M. tempora. Sed certe ea ipsa non di-

eenda duntaxat ; verum etiam probanda fuerant. Nonne enim Seculo illo adhuc liberum fuit jejunium, quod patet ex *Spanheim. l. c. ?* Sic itaque ad Constantini M. tempora refert Anonymus ea, quæ sexto demum seculo cœpere, ubi legibus fuit jejunium quadragesimale imperatum. Idem *Spanheim. l. c. Sec. VI. p. m. 178.* Deinde & hoc Anonymo incumbit probandum, quod pag. 12. affert, Die Heidnische Christen hätten das Bacchus-Fest / weil sie es im völligen Heidenthum ohne dem um solche Zeit gehalten / fortgesetzt. Item / sie hätten alle Greuel getrieben / die die Heyden am Bacchus-Fest begangen hätten : Ja man habe nicht das geringste unterlassen / & quæ sunt alia, calumniose prolata. Similiter *Arnoldus in Histor. Heret.* dixerat in der Vorrede S. 31. Die Kirche habe unter Constantino M. durch das confuse und unvorsichtige Aufnehmen aller Heuchler und Bösen / wie auch durch die natürliche Fortpflanzung derer falschen Christen / viel Millionen Bastarte gezeuget. Huic cothurno sic se opponit *Dn. Corvinus* Gründlicher Untersuchung fol. 16. seq : So viel Worte er hieher setzt / so viel ungereimte und falsche Beschuldigungen sind darinnen enthalten. Et p. p. Ich glaube nicht / daß Herz Arnold bey sich selbst gewesen / als er dieses geschrieben. Quod Anonymus de Constantino M. id *B. D. Saccus* de Carolo M. refert, cujus verba legesis apud *Dn. D. Scheluvigium* im *Zeit : Stern des Gewissens* pag. 470. quæ ita habent : Da Carolus M. die Deutschen zum Christlichen Glauben bracht / und die Fastnacht abschaffen wollen / haben sie über der Fastnacht also gehalten / daß sie eher den Christlichen Glauben / als die unsinnige Fastnacht haben fahren lassen. Darum auch ihuen Carolus M. das neue Fest lassen müssen / damit sie nicht wiederum zum Heidenthum fielen.

S. VI.

III. Neque tertio ratione Temporis convenit per omnia Festum a Tempore. Bacchi Ethnicum cum vigilia carnisprivii. Ethnici quidem varia festa

festa Bacchi celebrarunt, variis in locis & temporibus. *Vid. Ho-*
spinian. de Orig. Fest. Hoffmann. in Lexic. univers. voce Dionysia.
Rosinum, & in hunc Dempsterum, Antiq. Rom. Lib. IV. cap. 17. &
alios. Polyd. Verg. l. c. p. 243. dicit, tres in anno statutos dies ha-
buisse Ethnicos, quibus interdum Bacchis initiarentur, & pro tribus
in anno diebus, quinos in singulos menses dies initiorum sacros fe-
cisse. Græci hoc festum, quod & Dionysia, item Liberalia voca-
tur, triennio celebrabant. Isaacus Casaubonus ad Theophrast. Cha-
racter. Eth. περὶ ἀδολεσχίας, p. m. 131. duplicia facit hæc Bacchi sacra,
quorum alia Verno, alia Autumnali tempore celebrarentur; ratus,
Dionysia, absolute dicta, de vernis accipienda esse. Scaliger tri-
plicia facit, lib. I. de Emendat. Temp. cum de mensibus Atticis agit.
Faber in Thesauro suo, voce Dionysia, item voce Orgia p. 114. C. dicit
Bacchi sacra trieterica, Fastnacht: Fest / Schwarm: Fest / wel-
ches die Heiden in dreyen Jahren nur einmal begiengen: si-
cuti fuere festa Saturnalia quinque vel septem dierum, quæ Roma-
ni mense Decembri omni cum lætitia celebrabant. Macrobius lib.
I. Saturnal. cap. 10. p. m. 228: Primus Saturnalium dies fuit XVII.
dies Decembris. Lipsius lib. I. Saturnal. Sermon. cap. 2. seqq. Sed
quæ Decembri mense celebrabantur, virorum erant. Fœminæ
enim Saturnalia sua Calend. Martiis celebrabant. Hinc Svetonius
Vespasian. cap. XIX. Dabat, sicut Saturnalibus viris Apophoreta (pe-
culiaria munera, cujusmodi nomine etiam Martialis certa sua car-
mina maectavit) ita per Calend. Martias fœminis. Quoniam ergo al-
terum Bacchi festum tempore Veris, alterum tempore Autumni
fuit celebratum; hinc nondum probatum est, hujusmodi univer-
sale Festum Bacchi Ethnicum tempore jejunii quadragesimalis inci-
ipientis apud Ethnicos celebratum, atque a Christianis in Oriente
& Occidente continuatum fuisse.

§. VII.

Quarta ratio est a ritibus petita. Festum hoc Bacchi certe IV.
 apud Ethnicos complures secum ritus ducebat, qui in Christiano- a Ritibus
 rum vigiliis etiam pessimis per omnia (so nemlich / daß die Chri-
sten

sten alle Breuel getrieben/die die Heiden am Bacchus: Fest
 begangen hätten / quod vult Anonymus) nunquam adhibiti fue-
 runt. De execrabilibus, imo Satanicis ejusmodi ritibus sine horrore
 & detestatione nemo Christianorum legere potest. Videatur modo
 Hospinian. & Hoffmannus ll. cc. cum primis vero Polyd. Verg. l. c.
 ubi narrat p. 243: Tum promiscue sacra viri faeminis permisti
 facere coeperunt, ubi cum per noctis licentiam quidvis scelerum
 unicuique edere liceret, nihil facinoris, nihil flagitii pratermitte-
 batur; siquidem eo loci stupra pariter atque caedes redundabant,
 quando qui aut ad Venerem pigriores, aut dedecoris minus patientes
 erant, (nam postremo nemo major XX. annis initiabatur) morte af-
 ficiebantur: nec id multis cognitum, cum nulla vox querantium
 pra ululatu, tympanorum cymbalorumque strepitu exaudiri posset,
 & mortui ex conspectu illico in specus abderentur. Summa religio-
 nis erat inter eos viros, velut mente captos, corporis jaetatione fa-
 natica vaticinari, matronas Baccharum habitu crinibus passis cum
 facibus ardentibus discurrere, & maectatos dici a Diis raptos &c.
 Quid, quod ipsi Ethnici saniores ab ipsis abhorruerunt, teste He-
 rodoto, qui Lib IV. Histor. Melpomene dicto, asserit, Scythas Graecis
 probro dare Bacchandi turpitudinem, negantes esse credibile,
 Deum invenisse, quo homines ad dementiam adigantur. Livius,
 Decad. IV. Lib. IX. prolixè narrat, quomodo Bacchi sacra ob turpi-
 tudinem summam per Senatusconsultum sub Sp. Posthum. Albino
 & Q. Mart. Philippo Coss. A. U. C. 568. sublata sint. Augustin. l. c.
 Dempster. ad Rosin. l. c. Diodorus Siculus Lib. IV. Bibliotheca. Co-
 lebatur Bacchus hostilis, ludis scenicis: Ex hominibus Baccho sacra-
 bantur caesones, sive ex matris utero exsecti, idque ob similem or-
 tum. Vid. Macrob. in primo Sat. cap. XVIII. p. m. 286. Ex qua-
 drupedibus Baccho sacer fuit Hircus. Hinc Ovid. in Fastis & Mar-
 tialis lib. III. Epigr. XXIV.

Stabat moriturus ad aras

Hircus, Bacche, tuis victima grata sacris.

Leo quoque Baccho dicatus; eidem Pantheræ (Philostratus in vita
 Apoll.

Apoll. lib. II. c. 1.) & oves mactabantur. Ex volucribus Pica, quia garrula est, ob ebriorum garrulitatem, item Jynx. E plantis vero sacra fuerunt Quercus, Vitis præcipue, Hedera, & quæ sunt alia innumera, quæ legi possunt apud *Gerh. Joh. Vossium de Theologia Gentili Lib. IX. cap. 29. p. 274. seqq. & Lib. I. cap. 30. p. 118.* ubi varia de orgiis inveniuntur, analogiam quandam cum sacris historiis habentia. Habitum Baccharum Mænadam, sive mulierum rabidarum *Ovid. VI. Metam. v. 596.* ita describit:

*Vite caput tegitur; lateri cervina sinistro
Vellera dependent; humero levis incubat hasta.*

Sane ejusmodi ritus apud Christianos undiquaque in usu non sunt; neque Phallagogia, neque Omophagia &c. Quomodo ergo Anonymus tam ruditer & crude dicere conatur, **Daß die Christen im geringsten nichts unterlassen / was die Heiden an Bacchus-Fest getrieben?** Dices: Atqui ipsi Ethnici turpissimas has ceremonias ac ritus abjecerunt, ac eorum loco alias adhibuerunt, quas Christiani continuarunt. Sed respondeo: Ethnici quidem ipsi olim Bacchanalia e Roma ac Italia removerunt, sicuti *Polyd. Verg. l. c. p. 243.* recenset: *Verum, inquit, ad extremum tantorum scelerum indicio, ad Sp. Posthumium Albinum & Q. Mart. Philippum COSS. delato, religio pestifera extincta est, anno U. C. DLXVI.* Sed & hoc est sciendum, illos ritus ac turpitudines non solum apud Ægyptios, Græcos, aliasque gentes, mansisse, sed etiam denuo apud Romanos irrepsisse. Primo enim *Textullianus* expresse dicit: *Apolog. c. VI. p. 24. edit. Pamel. His vos restitutis, summam Majestatem contulistis &c.* In antecedentibus sermonem quoque fecerat de Bacchanalibus, a Majoribus Romanorum abolitis (*Liberrum Patrem, inquit, cum mysteriis Consules Senatus autoritate non modo urbe, sed universa Italia eliminaverunt*) Posteros vero eo majori pompa & Majestate rursus introduxisse hæc commemorat. Deinde, si Romani, aut Ethnici ejusmodi Bacchanalium abominations & petulantias pessimas tempore Patrum non admisissent; cur propterea a Patribus objurgarentur? Ex. g. *AClemens*

te Alexand. Admonit. ad Gent. p. m. 10. 11. Gregorio Nazianz. Orat. in sancta Epiphani. Augustino, de Civ. Dei. passim, item Epist. 44. ad Maximum Madaur. p. m. 155. Plutarchus quidem lib. *περὶ Φιλοπρωτίας* dicit, Phallagogiam esse abolitam. p. m. 527. *πατριῶσι Διονυσίων εορτὴ τὸ παλαιὸν ἐπέμπετο δημοτικῶς &c.* Sed mihi videtur id tantum sibi velle Plutarchus, quod sacra Bacchi non amplius tam vulgariter ac simpliciter, sicuti olim celebrarentur. Ex. gr. viles ac vulgares habuerunt olim Phallos, ex ligno tantum fabricatos: postea vero ex auro argentoque splendidissime exstructi fuerunt. Olim populariter processio & circumgestatio pedibus tantum peracta fuerat; postea vero magna cum pompa Equis phaleratis, curribus ac plaustris incesserunt. Sed Christiani nunquam, quod sciam, tale quid fecerunt, praesertim hisce nostris temporibus. Lurcari enim, debacchari ac larva indui, non statim est omnimodo celebrare festum Bacchi Ethnicum, nihilve omittere eorum, quae in Bacchanalibus Ethnicis sunt factitata. Quotiescunque igitur haec dixi, vigiliam carnisprivii non convenire cum Festo Bacchi Ethnico, toties illud de omnimoda convenientia intellectum volo; id quod etiam ex dicendis ulterius patebit.

§. VIII.

V.
A Consequente absurdo.

Quinto a consequente absurdo. Si enim vigilia carnisprivii per omnia esset festum Idoli illius Ethnici Bacchi, pro cultu ejusdem a Christianis per tot annos celebratum, hique inscripissent illud calendariis suis; sequeretur, illos per tot annos fuisse idololatrias, manifeste Religionem Christianam abnegantes, & relapsos ad Ethnicismum, fuisse Thyrsigeros & Thyrsigeras, fuisse Bacchas proprie sic dictas. Celebrare enim aliquod festum Ethnicum nihil aliud est, quam non solum qua vitam, sed & qua religionem & confessionem Ethnicum se confiteri. Quomodo autem haec convenirent cum Christianismo? Quomodo Episcopi tempore Constantini M. (juxta Anonymum) ut festum hoc continuarent, Christianis facere licentiam potuerunt? Quomodo haecce eum disciplina Ecclesiastica, tunc temporis cum lapsis usurpata, concordant? Conf. *Cypria-*

num in Sermonibus de lapsis, & alios; ex recentioribus Spanheimium
Introd. Histor. Eccles. N. T. Sec. VI p. m. III. § 112.

§. IX.

Sexto, a dissensu questionem affirmantium inter se. Neque enim illi, qui vigiliam carnisprivii per omnia ipsum Bacchi festum esse dicunt, inter se consentiunt; atque hinc nobis varia Ethnicorum festa narrant, quæ omnia simul sumpta in hocce Festo Bacchi Ethnico ad Christianos translata esse volunt. Plerique Festum Bacchi & vigiliam carnisprivii unum idemque esse putant. Nonnulli appellant *Bacchanalia*, qui autumant eadem in proscenium Romanæ Ecclesiæ producta fuisse a Telesphoro anno Christi 141, eo fine, ut jejunium quadragesimale eo facilius populo imponeretur. Verum nihil hac de re tradit *Caranza*, utut jejunium quadragesimale a Telesphoro Clericis indictum commemoret in *Summ. Concil. pag. 13.* Neque etiam *Gratianus in Decretis Jur. Canon. Dist. IV. jam-jam cit.* Alii putant *Lupercalia* idem esse vocabulum, quod *Fastnacht*. Propterea *Bapt. Mantuanus Lib. II. Fast. pag. 76. 77.* de ista hujus vigiliæ mala consuetudine sic canit:

VI.

A dissensu
 questio-
 nem affir-
 mantium

1. Baccha-
 nalia.

2. Luperc-
 calia.

*Hic memorare libet quoddam grave temporis hujus
 Crimen, & ipsius subjungere criminis ortum.
 Roma Lupercales ludos antiquitus isto
 Mense celebrabat: posita gravitate per urbis
 Compita cursabant stolidi sine veste Luperci. &c.*

De origine autem Lupercalium audiemus *Polyd. Verg. l. c. cap. XIV. Lib. II. p. 40.* *Lupercalia*, inquit, ludicra, quæ teste *Plutarcho* expiationis causa fiebant, *Lycaea* dicta a *Pane Lycao*, numine *Arca-dico*, quem auctore *Livio* ab *U. C. Romani Inysum* vocabant, & idem putabatur esse *Faunus*, vel ut *Fenestella* tradit, *Sylvanus*. Sacrificabatur autem *Lycao*, mense *Februario*, in hunc ferme modum: *Juvenes nudi Lycaum Pana venerantes per luxum atque lasciviam, currebant, ferentes scuticas ex caprinis pellibus factas.* Unde *Festus* tradit *Crepos*, id est, *Lupercos* à Romanis dictos, a crepitu pellicarum, quem faciebant verberantes. *Mulieres*

ultra se ad verbera offerebant, arbitantes, eam rem ad fœcunditatem conducere. Juvenalis:

Nec prodest agili palmas præbere Luperco.

Hoc autem ludicrum Evander ex Arcadia primus in Latium intulit. Ovidius:

Transtulit Evander sylvestria numina secum.

Plura adhuc sunt, quæ legi possunt apud Ovid. Fast. v. 367. seq.

3. Quirinalia.

Enimvero ne hæc quidem conveniunt cum vigiliis carnisprivii, a quibusdam etiamnum celebratis. Nullus sane nudus apud hos circumcurrit. Alii nominant *Quirinalia*, quæ denotent Festum stultorum. Vid. Hospin. l. c. p. 64. Sed sic ratione nominis multa festa

4. Saturnalia.

stultorum haberemus. Alii Festum *Saturnalium* esse putant, ex eo, quod vestes tunc temporis permutentur. Sed tales permutationes vestium in pluribus festis Ethnicorum factæ esse leguntur. Vid. Hospin. p. 146. Et hoc præterea est sciendum, festum hoc Saturnale quinque vel septem dierum mense Decembri a Romanis omnium læticia fuisse celebratum, in quo amici inter se munera mittebant, teste *Martial. in Xenis* ap. *Polyd. Verg. l. c. p. 141.* ubi etiam horum originem invenire potes. Vid. *Lipsius Lib. I. Saturnal. Serm. cap. II. seqq. Macrob. Lib. I. Saturnal. cap. X.* Alii *Floralia*

5. Floralia.

Ethnicorum esse arbitrantur, pravitatem Bacchanalium exinde probatum eunt, quia Cato in iisdem a Theatro abiisse feratur, de quo apud *Valerium Max. Lib. II. c. 10. num. 8. & Senecam Epist. 97.* ubi florales jocos nudandarum meretricum, sedente Catone, populus negatur permisisse. Sed hoc in *Floralibus*, non autem in *Bacchanalibus* factum erat. Hospin. p. 100. *Polydorus Verg. l. c. p. 335.* sequentia habet: *Floralia*, inquit, *Dea Flora* pridie *Calendas Maji*, dicata. Celebrantur autem a meretricibus cum coronis & vestium varietate, temporis lætitiæ florumque significantibus. Ex quibus omnibus patet, hoc modo minus convenire hæc

6. Hilaria.

festum cum vigiliis carnisprivii. Porro alii *Hilaria* vocant, uti Hospin. p. 83. seq. *Polydorus Verg.* exinde ludos *Megalenses* deducit (*Cybeles* sive *Deum Matris*) de quibus *Cicero Orat. de Aruspicum Re-*

Spon-

sponsis cap. XII. Gisbertus Voëtius nescit, quorsum tandem festum hoc referre debeat, & pag. 13. ita se explicat: Inter Romano-Christianos renata videntur Gentilium Saturnalia, Bacchanalia, Quirinalia, Lupercalia: Alibi etiam Hilaria addit. Hoc autem modo verum esset, apud Christianos in vigilia carnis privii omnia festa Ethnicorum simul celebrari.

§. X.

Specialis vero *Septimo* etiam ratio a *silentio Patrum* desumpta, considerata venit. Quamvis enim Patres Ecclesiæ sæpius Ethnicis Bacchanalia objecerint, imo & Christianos ob reliquias idololatriæ exinde fluentes, aut consuetudines iisdem analogas, reprehenderit; tamen, ab illis propter celebrationem festi Bacchi hæc speciatim his exprobrata fuisse, non legitur. Si enim festum hoc, proprie sic dictum, celebrassent, Patres non tacuissent. Objicies, Tertullianum Christianos generatim non tantum ob idololatriam Gentilium, sed & speciatim ob celebrationem Bacchanalium reprehendisse: *Nobis enim, dicit, (Lib. de Idolol. c. XIV. p. m. 173.) quibus Sabbatha extranea sunt, & neomenia, & feria aliquando a Deo dilecta, Saturnalia & Januaria & Brumæ & Matronales frequentantur: munera commitant, strena consonant, lusus convivia constrepunt.* Hic *Brumas* loco Bacchanalium ponit. Sed respondere ad hanc objectionem facile est. Unde enim probabitur, Tertullianum h. l. per *Brumas* Bacchanalia præcisè intellexisse? *Hospinianus* quidem certe *de Fest. p. 142. & seqq.* perspicue nos docet, *Brumas* ne quidem convenire cum Bacchanalibus, ne dicam ipsa esse Bacchanalia. Bacchus quidem etiam *Bromus* vocatur, sed non *Brumus*. *Brumalia* derivantur a *Bruma*, quod signif. den kühnsten Tag im Winter. Hinc *Martial. Lib. VI.*

VII.
A silentio
Patrum.

Bruma est, & riget horridus December.
Bromus vero a *βρέμειν* fremere, a fragore tonitruum scilicet, quæ in nativitate ejus excitata fuerunt. Hinc *Ovid. Lib. IV. Metamorph.*

celebrandis, quod sibi vult Anonymus; certissimum, inquam, est, ejusmodi bacchantes, tanquam male feriatos, ex templo excommunicandos fuisse. Quia autem posterius non est factum; ergo nec prius. Ejusmodi autem ritus subinde eosdem adhibuisse, qui per se liciti & adiaphori fuerant, credibile est. Sed tamen omnia non esse excusanda, fateor. Porro objici solet, *Maximum Taurinensem Homil. de Circumcisione Christi* aliquos reprehendisse, qui larvati cum Ethnicis pervagati fuerint. Regero, quamvis unus & alter id fecerint, cæteris tamen omnibus id non esse imputandum. Semper enim carcinomata in Ecclesia fuerunt. Legatur tota Homilia. Si quis porro objiciat, *Salvianum* (*vergente Seculo V. Lib VI. de Gubernat. Dei*) Christianis exprobrasse, quod ludis scenicis Ethnicorum adfuissent p. 119. item cap. VIII. p. m. 164. *Illud, ait, perniciosius ac scelestius, quod multi eorum, qui professionem Christum dicaverant, mente idolis serviebant. Quis enim non eorum, qui Christiani appellabantur, Cælestem illam, aut non post Christum adoravit, aut quod est pejus, multo ante, quam Christum?* Sed nulli bi de celebratione Bacchi hic agitur; & si Episcopi, propter inspectionem ludorum tam scenicorum, quam Circensium, & propter venerationem *Uranie* illos reprehenderunt; quid, quæso, dixissent, si Christiani ante jejunium quadragesimale Baccho aliquod Festum dicassent atque celebrassent?

§. XI.

Pergo ad *octavam* rationem a detestatione Bacchanalium desumptam. Cur enim Christiani tunc festum hoc Bacchi Ethnicum & proprie sic dictum una cum omnibus ritibus Thyrsigerorum celebrassent, cum tamen maxima detestatione & horrore id prosequerentur, & idololatriam Ethnicorum exagitarent, uti ex supra citatis Patribus videre est? Præprimis notatu digna sunt, quæ *Socrates* narrat, de binis Apollinariis, Patre ac filio. Hi hymnum saltem Epiphaniæ Sophistæ in laudem Bacchi audiverant; quapropter Theodotus Laodicensis Episcopus illos excommunicavit. *Hist. Eccles. Lib. VI. c. 25. p. m. 672.*

VIII.
A detestatione Bacchanalium.

§. XII.

IX.
A Calen-
dariiis.

§. XII.

Nona ratio, a *Calendariis* petita, hæc est. Si vigilia carnis-privii, quæ hodiernum in *Calendariis* *Fastnacht* inscripta legitur, Græcorum *Dionysia* & Latinorum *Bacchanalia* indicat; semperque juxta omnes Ethnicorum consuetudines & idolomanias omnique ex parte a Christianis ante jejunium quadragesimale celebrata fuit; cur in *Calendariis* *Menologiisque* Græcorum Christianorum non vox *Dionysia*, aut in Latinis vox *Bacchanalia* illo die invenitur? Certo est hoc indicio, quod vigilia carnis-privii sive *Fastnacht* ejusmodi festivitatem Ethnicam non significet; adeoque *Bacchi* festum in *Calendariis* Christianorum non extet.

§. XIII.

X.
A Nostro-
rum con-
sensu.

Ratio *decima* majoris est momenti, a nostrorum consensu accersita. Majores nostri & tempore Reformationis & postea, vigiliis illas, de quibus loquimur, nequaquam Festum *Bacchi* Diabolicum per se esse censuerunt. In *B. Megalandri Lutheri* nostri *Kirchen-Postill* *Domin. Quinquages. fol. m. 291. lit. b.* huncce titulum invenimus: *Evangelium au der Herren Fastnacht/oder am Sonntag Quinquagesima.* Quem titulum si reprobasset absolute & simpliciter, ecqui circa frontispicium posuisset? *B. D. Martinus Chemnitius* in *Postill. edit. Francof. an. 1539. Domin. Quinquages. p. m. 825 & seqq. in Evangelium de Baptismo Christi*, sequentia in Exordio habet: „Wir haben hier in dieser löblichen Gemein eine feine „und Christliche Gewonheit und Ordnung in diesem Fall/ „welche zur erbarn und Christlichen Sölichkeit gute Anlei- „tung giebet. Es laufft nicht der elue hier/der ander leicht- „fertig zusammen und halten ein Winckel-Belag / und Zu- „sammenkunfft / sondern gehet fein ordentlich zu. Es hal- „ten erstlich die Herren auf ihren Rath. Häuser ehrliche „Geläge / da sie mit den fürnemsten ihrer Burger samt ih- „ren Weibern und Kindern zusammen kommen / essen und „trincfen / tanzen und sind frölich. Da gebet alles fein er- „barlich und züchtig zu / und stehet auf den Abend jederman
frey/

fren / daß er mag hinaufgehen / und die Ehren-Tänze an-
 sehen / auf daß die Jugend daraus lerne / wie sie sich nach
 solchem löblichen Exempel auch aller Zucht und Ertarbeit
 befließigen soll. Wie derhalben auch ihnen bißweilen ver-
 gönnet wird / sich in Gegenwartigkeit der Herren am Tanz
 sehen zu lassen / doch daß sie keiner Leichtfertigkeit oder
 Muthwillens gebrauchen. Daneben sind sonst alle ehrli-
 che Geläge / da andere Fürnehme Burgers-Kinder sich
 gleichfalls in Ehren sammeln / und unter sich frölich seyn
 deren ein Theil deshalben mit alten Privilegiis begnadet und
 berechtigt sind. So haben die Nachbarn an etlichen Or-
 ten unter sich auch Nachbar-Geläge / in welchen auch keine
 Ordnung gehalten wird. Darneben vergönt man den
 Handwercks-Gesellen / daß sie auch unter sich / ein jedes
 Handwerk an seinem Ort / ihre Geläge haben / da die jun-
 ge Welt und gemeines Gesind sich auch frölich macht.
 Und gehen allezeit vorher ernstliche und treue Vermah-
 nungen / von Predigern / Obrigkeit / Herren und Frauen
 Eltern und andern / wie sich ein jeder bey der Frölichkeit
 verhalten soll. Die Prediger thun solche Vermahnun-
 gen von den Kanzeln mit gebühlichem Ernst und Eiffer /
 und wo dagegen gehandelt wird / straffen sie hernach sol-
 ches an dem einem so wol / als am andern. Die Christli-
 che Obrigkeit läßt alle Jahr um die Fastnachts-Zeit offen-
 liche Mandat hievon an Ihre Raths-Häuser anschlagen /
 vermahnet darinnen einen jeden zur Gedühr / und für Scha-
 den sich zu hüten: Thut hernach auch Ihr Amt / wo etwas
 verbrochen / und wider ihren Befehl gehandelt ist. Ein-
 jeder Haus-Vater und Haus-Mutter siehet auf die ihren
 Dadurch gibt Gott Gnade / daß / ob wol nicht allezeit al-
 les gar vollkommen ist / dennoch wird zum meisten viel
 Unrath verhütet. In margine lemma est: Löblicher und ehr-
 licher Gebrauch zu Braunschweig mit öffentlichen und
 ehrlichen Gelägen am Fasten-Abend. Et paulo ante p. 424.

D

Nun

IX
 Ab im
 - 101
 100
 100

Nun kan Gott wol leiden / daß man bisweilen frölich seyn / wann es seine Maas hat / und man keine Excess thuet. Abhinc quinquaginta circiter annis in Patria quoque mea charissima de vigiliis istis inter se lites moverant nonnulli; sed publice Venerandus Vir Dn. Joh. Ehrhardus B.M. id temporis Superintendens, pro concione dixit: Die Fastnacht mag von den Heiden herkommen seyn; was ist's mehr? Wir sind doch keine Heiden / sondern Christen. Und Ruchlein backen ist nichts heidnisches. Drum laßt euch eure Fastnacht: Ruchlein wohl schmecken / und hütet euch vor Übermaß. Hinc argumentor: Si sine peccato vigiliis carnisprivii celebrare possumus, & recreatio temperata, moderata ac honesta in illis licita est, sequitur, illas non esse per se Festum Bacchi Ethnicum aut Diabolicum. Atqui prius est; ergo & posterius.

§. XIV.

XI. Denique *undecimam* rationem *ab infirmitate sententia* *contraria* peto. Sententia eorum, qui vigiliam hanc carnisprivii per se & simpliciter ipsummet Bacchi festum Diabolicum esse statuunt, neque inter usum & abusum ullatenus distinguunt, sed id per omnia cum Anonymo rejiciunt, nullo nititur fundamento. Nihil aliud hi opponunt nobis, quam I. *numerum sic sentientium*. Sed multitudo errantium non parit errori patrocinium. Multi quidem hoc dicunt; sed nihil probant. Dantur quoque in contrariam partem autores, quos inter B. Lutherum & Chemnitium tanti equidem aestimo, quanti fortassis neminem. Polyd. Verg. in fine Lib. V. c. 2. dicit: *Hæc omnia ex Romanorum Bacchanalibus ad nos fluxisse dixerim*. Sed per verbum *dixerim* se explicat, se nihil certi de hac re affirmare. Verum enim vero, quid effluxit ex Bacchanalibus Ethnicorum? In antecedentibus dixit: *Sub idem tempus illud jejunium quadraginta sex dierum nobis anniversarium indicitur*. Ideo quotannis cuncti ubique gentium in nostro Christiano orbe studiosius solito adipatis vescuntur cibis. Oriturne ergo esus ciborum adipatorum in solidum ex Bacchanalibus? Nugæ. Idem Vergilius, ab Oweno Poætæ Virgilio qua licentiam poëticam æqui-

Ab infirmitate sententia contraria.

æqui-

æquiparatus, in præcedaneis hæc talia non ex Bacchanalibus, sed ex Quinquatriis minoribus & Megalensibus deduxerat. Tam incerta omnia sunt. *Rodolphus Hospinianus* valde quiritatur (*de Orig. Fest. p. 73.*) *Miranda*, inquit, & *vehementer deploranda est insania & furiosa Christianorum impietas, qui tam immania, tam tetra, & omnisque sceleris & malitia plena festa, ab ipsis quoque Scythis damnata, non dubitarunt quasi postliminio in Ecclesiam Christi introducere. O scelus! O crimen horrendum & ingens, quo procul dubio gravem iram Dei nobis conciliamus!* Verum ita re-
 felluntur ii saltem, qui putant, vigiliam istam aliquibus in locis, ubi abusus ejusdem toleratur, & frequentatur, nullam omnino cum Bacchanalibus Ethnicorum habere convenientiam. Alii perhibent, *Papas Rom. præsertim Innocentium 111. Synodo Uratislaviensi 1248. Polonis & Uratislaviensibus permisissie, ut per tres priores dies jejunii debaccharentur.* Sed vid. *Centuriatores Magdeb. Cent. VI. col. 632.* ubi verba ita se habent: *Relaxavit Jacobus Todiensis Archidiaconus & Legatus Pontificius Polonis partem jejunii ejus, quod est solenne cunctis ante Pascha. Nam cum id totis novem (puto pro novem legendum esse septem) hebdomadis, veteri summorum Pontificum instituto, vulgo servarent, indulgit, ut esset deinceps hebdomadarum sex & dimidia.* *Gisbertus Voëtius Tom. III. Disp. select. disputat. ult.* æque, ac *Autores jam allegati*, vigiliam nostram ipsum festum Bacchi Ethnicum esse arbitratur; quare non modo adjuncta illius & circumstantias (seu mavis abusum) verum & ipsum subjectum penitus abolendum esse censet. Sed esto hoc quod antenus; tamen ne ipse quidem certus est, num vigiliæ nostræ Passionales sint Bacchanalia, num Saturnalia, num Lupercalia, num vero Quirinalia: de quibus supra §. IX. egimus. Multis deinde argumentis probare vult, quod Christiani nihil cum festis idololatricis Ethnicorum commune habere debeant. Sed de probatione hujus thesios, *vigiliam videlicet carnisprivii celebrari à Christianis in honorem & memoriam Bacchi, & ideo esse ipsum Bacchi festum diabolicum*, altum agit silentium. Optamus & nos, ut omnes Bacchanalium Ethnicorum umbræ à
 Chri-

Christianis absint. Quod vero ciborum adipatorum usus illico ad
 ejusmodi umbras idololatricas veniat referendus, id nondum
 probatum est. In ipsis nempe festis metanoeticis, iisdemque
 extraordinariis, quibus jejunia publicè indicuntur, sub vesperam
 adipatis vesci licet ferculis. Nec reperio, qui profanentur hoc
 pacto illa festa, si nulla luxuries accedat. Excolantur interdum
 culices & deglutiuntur cameli a fecius animatis. Si ipsi talibus gau-
 dent escis, omni modo id licitum putatur: sin alii, illicitum. Fa-
 bulæ! **Gottfried Arnold in der Abbildung der ersten Chri-
 sten / part. II. pag. 252. affert: Ich will nichts sagen von den,
 gräulichen Fastnachten / die mit alleräusserster Bosheit,
 aus dem Heidenthum ins Christenthum herüber ge-
 bracht / und durch alle Secula bis auff diese Zeiten fort
 gepflanzt worden...** Huic autem regerimus, reponimusque id,
 quod jamjam Hospiniano reponebamus. Abusus hujus vigiliæ Ethni-
 cismo analogus, imo, cum fervi, voluntatem Domini scientes
 & non facientes, plures plagas & intolerabilius judicium acce-
 pturi sint, sæpius Ethnicismo deterior est. Quod autem Anonymus
**im Fastnachts-Büchlein / pag. 10. 11. 12. scribit, Episcopos tem-
 pore Constantini M. conversis Ethnicis permisisse, ut Festum Bac-
 chi Ethnicum continuarent, da man nicht das geringste un-
 terlassen / was an den Bacchus-Festen getrieben worden;**
 vana est imputatio, imo mera, quam Episcopis illius ætatis affri-
 cat, calumnia. Nihil enim probat, nec quicquam probare potest.
 II. Objicitur, *nomen ipsum nihil aliud velle, quam vigiliam car-
 nisprivii, vulgo Fastnacht, ipsissimum esse Bacchi Festum.* Latine
 enim audit Bacchanalia. Sed supra responsionem ad hæc dedi,
 quod nimirum ita sensu latiore vox Bacchanalia sumatur, & abu-
 sus potius vigiliæ, seu mavis, temporis illius, quo initia sacra me-
 moriæ passionis Dominicæ in Ecclesia singulari quadam cum de-
 votione fieri oportebat, impia & sinistra locatio per illa denote-
 tur. Alias etiam hoc modo Judæi Bacchanalia celebrassent,
 sicuti *Buxtorf. Synagog. Jud. cap. XXIV. festum Purim Judæorum
 Bacchanalia vocat. Vid. etiam Voëtium l. c. p. 1390.* Judæi autem de
 cele-

celebratione Festi Bacchi Ethnici nunquam somniarunt. III. Ob-
 jicitur, in vigiliis carnisprivii homines lurcari, debacchari, cir-
 cumvagari larvis indutos, lasciviamque varii generis ac petu-
 lantiam ab iisdem peragi. Ergo Festum in honorem & memoriam
 Bacchi celebratur. R. Hoc duntaxat exinde sequitur: Quaedam
 fiunt in vigiliis carnisprivii, quæ olim in ipso Bacchi Festo Ethni-
 co peracta erant; Ergo vigiliae istæ morum pessimorum, sic di-
 ctorum, ratione magnam convenientiam cum Festo Bac-
 chi Ethnico. Non autem sequitur: Ergo vigiliae istæ omnimodo
 sunt ipsum Bacchi Festum Ethnicum, in memoriam & cultum Idoli
 istius celebratum. Alias Plutarchus in *Quest. Sympos. Lib. IV.*
p. 671. rectissime argumentatus esset: Judæi in festo Tabernacu-
 lorum circumportant Thyrsos, Pontifexque summus in sua tu-
 nica gerit nolas, & quæ sunt alia: Ergo Judæi celebrant Bacchi
 festum ipsum. Si enim vigiliae istæ propter lurcationem, petulantiam
 lasciviamque Festum Bacchi proprie sic dictum vocandæ essent,
 multo plura Bacchanalia proprie sic dicta hodiernum haberemus,
 uti tempore Martini, Encaniorum, &c. quorum origo a multis
 ex Ethnicis deducitur. Ita quippe Voëtius citat Stuckium, dicentem:
*Quid dicam de nostris Saturnalibus, Bacchanalibus, Urbanali-
 bus, Martinalibus, Encaniis, quæ Ethnicorum more rituque
 magna insania atque furore à nobis agitari consueverunt? Porro
 evolvi possunt D. Nicol. Hunn. de Apostasia Rom. Eccles. pag. 119. 335.
 473. & 315. ubi jejunium a Judæis, Ethnicis, & hæreticis variis
 deducitur: Dieteric. Antiq. Bibl. p. 219. a & 770. b. 772. Henr.
 Engelgrave Luc. Evangel. part. I. p. 117. seq. & p. 177. Videtis
 insuper Orationem Altdorfi habitam a Dn. Frischio de Hilar. vete-
 rum anno 1653. p. 5. seq. aliosque Ant. complures.*

SECTIO ALTERA,

de

*Saltu posteriore, qui sub vigiliam carnisprivii
 occurrit, declinando.*

D 3

§. 7.

gienda, atque illa, 1. Cor. VIII, v. ult. ubi, si fratrem cibus scanda-
lizet, in aeternum se vesci nolle carnibus, Apostolus affirmat. Ri-
debunt in super tanto majore cum praetextu, ac tanto confidentiore
cum seductione aliorum illi, qui Bacchanalia vivunt, si vanitatem
harum prohibitionum exaggerare coeperint, dixerintque, super-
stitiosulos esse, qui hominem cibo & potu etiam mediocri interdi-
cant. Et sic Epicureismus ex altero latere patentiores in animis
hominum portas inveniet. Quandoquidem vel sic juxta illud
Poetae Horat. Lib. I. Sat. III.

Neglectis urenda filix innascitur agris.

Imo, si qui sunt boni Christiani, non peccare praesumuntur circa
ejusmodi adiaphora, qualia sunt *Edere placentulas, bibere vinum,
cerevisiam &c.* Neque excessum hi committent in his aliisve ejus-
modi adiaphororum exercitiis. Non peccare, inquam, praesu-
muntur; si vel in vigilia carnisprivii talia factitent. Quod vero
mali Christiani pedem ad hos lapides impingunt, id bonis certe
Christianis non fuerat imputandum. Hi enim norunt, quid in
eorundem praxi sit, omittendum, quidve faciendum; illi non item.
Hi divinitus donati sunt prudentia verè Christiana; illi non item.
Mundis omnia munda; immundis immunda.

§. III

Sed enim ad informandas & erudiendas conscientias, ut no-
verint, quidnam hoc die, aut aliis ejusmodi festivitatibus, licitum
quid non, esto quaestio generalis:

*Num omnis omnino recreatio in vigilia
carnisprivii sit inhibita?*

Tendit Anonymus ad affirmativam pag. 50. aens: Ich weiß es
gewiß / daß es den verdammten Hellen Brand / den stolzen
und hoffärtigen Geist unniglich freuet / daß ihm so willig
gefolgt / und das Fest / welches er Christo zur Schmach
ersonnen / ihm so städlich gehalten wird; quo poppylino strin-
git non tantum male feriatos, sed etiam illos, qui hoc tempore et-
was bessers (das doch Gott gegeben / und man mit Herzens-
De-

Demuth angenommen/und ihm herrlich dafür gedanckt)
 edant & bibant; eo que nomine Magistratus promiscue & sine discrimine in ædibus auch erlaubte Ergözung oder recreation, und
 alles/was der Fastnacht zu Lieb geschieht. /p. 58. prohibere jubet.
 Cum quo omnes illi ambulant, qui vigiliam hanc per omnia ipsum
 Bacchi festum esse arbitrantur, sensu stricto & proprio, de quibus
 supra. Nec diffitemur, etiam gravissimos quosdam Ecclesiæ nostræ
 Doctores omnem omnino recreationem *profanam* ab hoc tem-
 pore alienam esse velle. Observamus tamen, respexisse eos ad abo-
 minabiles, impias aut certe ejusmodi recreationes, quibus me-
 moria JESU patientis, & meditationes piæ, Christianæ & sanctæ
 de eadem, impediuntur, imo plane excludantur. Nec enim valent ex-
 ceptiones, quando dicitur: Vivimus in mundo, ubi multa fiunt, quæ
 mutari nequeunt. Aliud enim jubet Div. Jacobus be. I. 27. Aliud quo-
 que Div. Paulus, I. Cor. VII. 31. Dicitur: Nolo esse Singularista. Sed
 talem & hoc sensu acceptum sibi poscit Christus Matth. V. 47. Was
 thut ihr sonderliches? Porro dicitur: Sunt Magni Homines, Bac-
 chanalia viventes. At minatur Esaias cap. V. 14. & Magnatibus &
 plebi exitium infernale. Vid. Dn. D. Schebuvig. Cynosur. Consc. p.
 469. & seqq. Gratia Deo agenda nobis sunt, quod nihil amplius
 de ejusmodi pessimis ac impiis gesticulationibus & ritibus, quales
 tempore Patrum nostrorum invaluerant, inter nostrates audia-
 tur & videatur.

§. IV.
 Probationes autem eorum, qui nullam omnino recreatio-
 nem in vigilia carnis privii permittunt; permittunt autem has alio
 tempore (imo juxta Anonymum p. 50. am Charfreitag) nullo
 nituntur fundamento. Duas illi tantum afferunt: 1. ejusmodi recrea-
 tiones pertinere ad Festum Bacchi, quibus Diabolo inserviatur. 2.
 illas importuno percipi tempore, imo memoriam passionis Christi im-
 pedire. Sed nulla harum firmo stat talo. Ad 1. quod attinet, supra
 jam demonstratum est, vigiliam carnis privii non esse ipsum Bacchi
 festum Ethnicum, sed modo tempus & diem, qui antecedit jeju-
 nium Quadragesimale Pontificiorum. Neque 2. temperata ac licita
 recreatio memoriam passionis Christi impedit. Id quod vel ipse
 Ano-

Anonymus concedat, oportet, qui vel ipso Parasceves die Christianis indulget, etwas bessers zu essen und zu trincken. p. 50. Ne quid de eo dicam, quod pluribus in oris meditationes speciales, seu mavis, conciones de passione Christi non Dominica Quinquagesimæ, sed demum Dom. Quadragesimæ vesperi incipiantur; in aliquibus locis in medio demum temporis quadragesimalis. Hinc est incongruum, quod Anonymus p. 58. affert: **Zu dem Ende / ait, müste auch an denen Orten / die von der Obrigkeit dependiren (sine dubio hic Pochotrophea intelligit) und man auf solche Zeit eine recreation hat / solches auch eingestellet werden / und könte gar wohl eine erlaubte Ergözung auf eine andere Zeit / denen in solchen Orten befindenden Leuten gegeben werden.** Quasi vero ejusmodi recreationes licitæ & fratrum inopum refrigeria, stante Anonymi sententia, vel generaliorememoriam mortis Christi alio quoque tempore non possent impedire. Quod si ad Paschalia usque tempora differantur, an non impedient ita memoriam resurrectionis Dominicæ? **Addo**, si recreatio licita quadragesimalis, de qua sermo est, in aliud tempus differatur, nomine tamen quadragesimalem fore, eo, quod in memoriam Quadragesimæ concedatur.

§. V.

Quod R. Moses Maimonid. de Idololatria Cap. IX. num. V. p. 64. edit. Voss. dixerat: **אין יום האיד אסור אלא לעובדיה** *Dies festi non sunt nefasti, nisi ratione eorum, qui illos colunt;* hoc idem huc applicabile fuerit. Negative ergo solvitur quæstio superior. Etenim si is, qui hanc celebrat vigiliam, bonus est, etiam recreatio ejus erit intra limites decori substituta. Utinam vero vigilia hæc *Teosaprosais* in totum abolita esset, & nomen illius ex Calendariis deleretur, non modo propter tetrum illius abusum, sed & ideo, quia ad jejunium superstitiosum Papale pertinet. Quandoquidem autem hoc vix fiet; Pontificii enim, quibus cum nobis res est, & inter quos vivimus, nomen **Fastnacht** nequaquam ex Calendariis delebunt, ideò consuetudo & epocha quadragesimalis vix eradicanda erit. Dantur insuper certæ piarum causarum san-

E

ctio-

triones : Dantur & privilegia ad hocce tempus restricta, & quæ sunt alia. Hinc videndum, quid licitum sit, quid minus in vigilia hujus celebratione, & quomodo abusus ab ea sint rejiciendi atque proscribendi. Dico ergo contra Anonymum: *Quæcunque recreationes aliis temporibus sacris, ipsoque Parasceves die sunt licitæ, eadem in vigilia carnisprivii illicitæ esse non possunt. Atqui recreationes quædam moderate, eæque vel ad officia charitatis, vel ad necessariam naturæ conservationem legitime ordinatæ, vel ad laborantium respirationem viriumque defatigatarum collectionem attinentes, aliis temporibus sacris, ipsoque Parasceves die sunt licitæ. Ergo. §. VI.*

Ejusmodi recreationes licitas Magistratus permittere potest bona cum conscientia. Ex. gr. Si Paterfamilias cum suis liberis ac domesticis aliquid lautius edat ac bibat in vigilia carnisprivii, quam alias, ita tamen, ut luxum devitent, nec ad crapulam usque sua corda gravent, non tanquam celebrantes festum Bacchi Ethnicum, neque etiam ea cum intentione, ut sese parent ad carnisprivium Pontificium, (quid enim nobis cum jejuniis Pontificiorum est?) sed tantum, sicuti dantur quædam anni tempora, etiam sacratiora, in quibus homines dona Dei cum gratiarum actione accipientes, & oratione devota sanctificantes, sese modice refocillant, idque ex veteri consuetudine & sine luxuria; tum vero istiusmodi honesta, Christiana ac temperata refectio nequaquam inhibenda, multo minus peccaminosa est, sed est ac manet res adiaphora. Huc verba Div. Pauli accommodari possunt Rom. XIV. 3: *Welcher isset / der verachte den nicht / der da nicht isset / und welcher nicht isset / der richte den nicht / der da isset. Et v. 6. Welcher auf die Tage hält / der thuts dem HERN / und welcher nichts drauf hält / der thuts auch dem HERN. Welcher isset / der isst dem HERN / denn er dancket Gott. Welcher nicht isset / der isst dem HERN nicht / und dancket Gott.* Nihil enim est commune per se, uti infra v. 14. loquitur, nisi ei, qui existimat aliquid esse commune, illi commune est. Id quod tantisper manebit verum, usque dum contrarium probetur. Tolla-
tur

etur abusus; & res erit salva. B. D. Chemnitius de hac tali ἀνατροπή, ἀνα-
 τράσει & ἀναψύξει modica, quadragesimam antecedente, l. c. diser-
 tis verbis ait, es sey Gott nicht zuwider / daß man bis weilen
 weltliche Freude habe / wanns zu rechter Zeit / und mit Massen
 geschehe; denn es falle sonst das ganze Jahr durch einem je-
 den so viel Ungelegenheit / Trübsal und Unlust für / daß man
 Trauens und Weins gnug bekommt / daß einem hinwi-
 derum ein gutes Stündlein wol zu vergönnen sey / wenn
 nur die Frölichkeit im H. E. geschehe / wie Paulus sagt:
 Phil. III, 1. und mit Massen geschehe.

§. VII.
 Propterea vero ad informandas & erudiendas porro con-
 scientias, quousque refectiones atque recreationes ejusmodi licitæ
 sese extendant, quibusque limitibus definiantur & circumscriban-
 tur, quæstiones aliquas specialiores formare placet.

QUÆSTIO I.

*Num liceat vestes permutare, ac personatim
 aut larvatim incedere?*

FAcimus denuo cum B. D. Balduino Cas. Conf. Lib. IV. cap.
 I. cas. 2. p. m. 854. Optandum utique esset, inquit, ut
 impia larvarum spectacula in Bacchanalibus, una cum ipso
 festo pagano, in nuptiis & similibus conventibus prorsus
 antiquari possent inter Christianos, tanquam facta scandalosa &
 multorum scelerum incendia. Deut. XXII. 5. extat locus: Non in-
 ducetur mulier veste virili, nec vir utetur veste fœminea. Sed
 tamen de usu ordinario hæc sunt intelligenda, ut distinguere possi-
 mus inter virum & fœminam. Neque enim peccare eum puto, qui,
 in vitæ periculo veste fœminea indutus, salvus evadat; neque
 illum, qui saltem per horas aliquas in ludis scenicis, iisdemque ho-
 nestis, personam repræsentet fœminini generis. Confer D. Men-
 geringium in Evangelischen Gewissens-Recht / Dom. Esto Mihi,
 quest. I. p. m. 151. & seq. ubi: Wann etwan / ait, eine feine
 Comœdia zu agiren ist / daß sich die Personen so und so klei-
 den und geberden / kans allerdings nicht gestrafft noch ver-
 wie-

wiesen werden/wie hierüber die Calvinisten sich ohn Ursach ein Gewissen machen. Cæterum contra comœdiam ita dicti S. Christi, & S. Nicolai, vid. Tractatum cujusdam Anonymi de larvis Natalitiis edit. Lipsiæ 1674. Præterea in Concil. Constantin. VI. sub Justiniano II. Seculo VII. canon. 62. sequentia habentur: *Calendas, quæ dicuntur, & vota brumalia, quæ vocantur, & qui in primo Martii mensis die fit, conventum ex fidelium civitate omnino pelli volumus, sed & publicas mulierum saltationes, multam noxam exitiumque afferentes: quin etiam eas, quæ nomine eorum, qui falso apud Græcos Dii nominati sunt, vel nomine virorum ac mulierum fiunt, saltationes, ac mysteria more aliquo, & a vita Christiana alieno, amandamus & expellimus, statuentes, ut nullus vir deinceps muliebri veste induatur, vel mulier veste, viro conveniente. Sed neque Canonicas, vel Satyricas, vel Tragicas personas induat. Neque execrandi Bacchi nomen uvam in torcularibus exprimentes invocent, neque vinum in doliis effundentes risum moveant, ignorantia vel vanitate ea, quæ a Demonis impostura procedunt, exercentes.* Epicrisis Dn. Osiandri in Epit. H. E. super hunc canonem inter alia hæc habet: *Recte impia Gentilium reliquia levitatis & scurrilitatis plena fuerunt damnatae. His tamen honestas, præsertim sacras Comœdias vel Tragœdias annumerandas esse non censeo, in quibus etiam agendis habitus vel vestitus ad breve tempus mutari potest absque impietate, ut masculus in habitu muliebri incedat.* Addehis de impiis gentilium reliquiis Concil. Antisiodorensis Can. I, II, III. Sed in vigilia carnisprivii ejusmodi permutatio vestium & larvatio minime a nobis approbatur; verum omnino rejicitur. Pertinet enim ad *ἄσκησις*, meditationem passionis Dominicæ impediens. Ecqui tamen generatim usus quidam larvarum concedi possit, *Baldwinus* l. c. docet, item *Mengering*, l. c. Quid multa vero? Intentio & scopus agentis aliæque circumstantiæ veniunt hic considerandæ.

§. VIII.

QUÆSTIO II.

Num Sartores peccent, qui vestes pro Bacchanalibus conficiunt?

Affirmat D. Mengering, *Scrutin. Conscient. Catech. p. m. 858.* Si enim in vigilia carnis privii vestes permutare non licet, neque illas conficere licebit. Scio equidem exceptionum, quas sartores movent, magnam copiam: sed habeant sibi monitum *Div. Pauli Ephes. IV. 28. Quilibet laboret, ac operetur manibus, quod bonum est. Et Phil. IV. 8. Λογίζεθε σεμνά, veneranda, justa &c.* Si conficiunt v. gr. vestes rusticas, easque non indecoras, sufficit conscientia probabilis; qualis est in subdito aliquo, qui sub Magistratu suo in militiam abit; quamvis certo non sciat, bellum esse justum, & præsumit hoc de suo Domino: etsi non sit justum in se. *Vid. B. Dn. D. Bechmanni Theol. Conscientiar. p. 8.*

§. IX.

QUÆSTIO III.

Num caupones apud se convivantibus & Bacchanalia celebrantibus potum subministrare salva conscientia possint?

Non est quæstio de casu necessitatis, peregrinantibus, pauperibus, aliisque præstandæ. Certe si peccatorum alienorum sese nolunt reddere participes, hic suæ conscientiæ rationem cum primis habeant, oportet, *οἱ ξενόδοχοι.* Quo nomine religiosi Magistratus inhibent, quoties dies aliquis solennis metanoëticus indicitur, daß alles Bechen in denen Schenck-Häusern an diesem Tage solle unterbleiben. Sed & huc accommodari potest consilium eatenus salubre *B. Dn. Grosgebaueri*, quo Autor est Magistratibus Christianis, ut tam ante festivitates, quas celebramus, metanoëticas, quam etiam post easdem in omnibus Collegiis, municipiis & ædibus diligentiore inquisitionem instituunt, num profanationes horum temporum

sacrorum, & abusus, qui dudum irrepsere, serio aboliti sint. Wäch-
 ter:Stimm / p. 351. seqq. Dn. M. Gerberus in den unerkan-
 ten Sünden der Welt part. I. p. 210. ita judicat: Und eben
 ein solches gottloses Wesen wird auch von Handwercken
 und Bauern getrieben. Da meinen die Handwercks:Ge-
 sellen / diese Zeit sey darzu deputiret / sie müssen alte Ge-
 wonheit nicht abbringen. Da wird man keinen in seiner
 Werkstatt finden / sondern sie liegen wohl die ganze Wo-
 chen durch in ihren Herbergen / Wein- und Bier-Häusern /
 und werden in vielen Tagen nicht nüchtern. Was nun
 da vor Sünde / Schand und Unzucht vorgehet / ist nicht
 genug zu beschreiben. Ach! ihr Obrigkeiten / und Regens-
 ten im Volck! wie wolt ihr dieses am Jüngsten Tage
 verantworten / daß ihr zu einem solchen / wüsten / wilden /
 und heidnischen Leben eurer Bürger und Bauern still-
 schweiget? Soltet ihr nicht können euren Handwerckern
 durch den Sinn fahren / wann ihr woltet? Könnet ihr
 Exquirer in die Häuser schicken / und eure Bürger zu
 Abführen der Steuern und Gaben zwingen / warum sol-
 tet ihr sie nicht auch in diesem Stück zwingen können? O
 wie ein schwer Gewissen habt ihr hieben? Keine Entschul-
 digung kan gelten / sie sey wie sie wolle / denn es trifft
 des HERN IESU seine Sache und seine Ehre an. Aber
 an der ist mancher Obrigkeit nicht so viel / als an burger-
 licher Nahrung / und an den Einkünfften gelegen. Denn
 es heist: Es wird manch Faß Bier zu der Zeit aus-gezapfft /
 das sonst wol bliebe / darum sie auch die Spiel-Leuth in
 der Fasnacht gerne verstatten. *Opponis autem, non posse
 eos, qui diversoria publica possident, introspicere corda diver-
 tentium, commorantium, edentium & bibentium; domum ipsorum
 omnibus patere hospitibus, tum adeuntibus, tum abeuntibus, tum
 introeuntibus, tum exeuntibus; quin vocationem ipsorum id
 poscere, ut cuique tantum subministrent esculentorum & po-
 tulentorum, quantum desideret. Regero: Si cætera sunt paria,
 si ipsa*

si ipsa necessitas ejusmodi opera, v. gr. peregrinantibus, aliisve eorum indigis, præstanda suadeat, sique nulla temporum sacrorum profanatio accedat, cujus sese participes reddant hospitiorum ejusmodi possessores; tum suæ cujusque conscientiae (recte informatae & charitatis Christianae regulam tenacius observaturæ) equidem relinquo, quidnam pro renata faciendum, quidve omitendum sibi putet. *B. D. Mengerling. in Scrutin. Consc. Catech. p. 1476.* inter cætera id notat ac reprehendit in *Gast-gebern/ Herbergen / und Wirtshaus-Heim* num. 6. daß sie offtmals die Gäste zum Trunck reißen / sonderlich mit Wein und Brandre-Wein / sauffen sich mit ihnen toll und voll / nur daß sie desto mehr verzehren sollen. Si ergo hi non possunt introspicere corda adventantium, attendant modo ad signa externa, ex quibus dignoscere haud difficulter poterunt, qualibus cum personis agant. Excusent sese quam maturrime, causantes, quod nequeant sacri temporis profanationem adjuvare, cibum potumve supervacaneum aut luxuriosum apportando, quod nequeant operam meretriciam præstare cauponando, quodque aliis a Deo prohibitis modis conscientiam inquinare suam, aut maledictione divina se suamque familiam onerare nolint. Hoc Christianum est, & a nemine, nisi male feriato, in deteriorem partem rapiendum. Lucrum certe frustra speratur, ubi benedictio superna deficit. Alere suos per ministerium iniquitatis velle, non est vocationis honestæ, nedum Christianæ, negotium; verum ejusmodi aucupium, quo ne tertius quidem hæres gaudet. Succurrendum est proximo, si cibum aut potum desideret ad refrigerium & necessitatem, charitate & prudentia Christiana omnia moderante, alii plus, alii minus destinante, & ne quidem poculum hilaritatis decoræ inhibente; Ast eidem suppeditanda non sunt contra rectam τὴν παύδοξέων conscientiam, quæcunque tandem fuerint irritamenta malorum. De passivis, quos vocamus, hospitibus aspergere juvat notabilem textum *B. Dn. Scriverii Seelen-Schatz* part 4, p. 933 ad cæteros quoque casus applicabilem, & instructionis instar futurum. Ita vero differit ille: *Wieviel solte man wol Handwerck
meis*

meister und Gesellen finden / die sich ein Gewissen machen /
 daß sie am Tage des Herren früh noch arbeiten / nachmit-
 tag zum Bier gehen / bis in die späte Nacht sitzen / und einē
 derben Rausch / nebst einer Last vieler Sünden / mit nach-
 Hause nehmen? Ich weiß aber / daß etliche durch geistli-
 che Anfechtungen dahin gebracht worden sind / daß sie durch-
 aus am Sontagnichts / als heilige Übungen haben fürneh-
 men / und wann man sie zu nöthigen / und zu zwingen sich
 unterstanden / lieber viel leiden / und ihre Werckstatt quitti-
 ren wollen / als wieder Gottes Gebot und ihr Gewissen
 handlen. Jener fromme Handwercks-Gesell / als ihn seine
 Junfft-Genossen spöttlich hielten / zum Trunck nöthigten /
 und bey dessen Verweigerung verlachten / sagte: Sedens-
 cket doch / ihr lieben Brüder / was ihr so oft in der Kirche mit-
 gesungen / aber vielleicht nie zu Herzen genommen habt:

Nicht übel Ihr unübel gebt /
 schaut / daß ihr hier unschuldig lebt /
 Last euch die Welt nur äffen:
 Gebt Gott die Nach und alle Ehr /
 den engen Steg geht immer her /
 Gott wird die Welt schon straffen.

Ich wolte wol auch lustig seyn / wie ihr / und mitmachen /
 ich habe aber einen herben bittern Trunck gethan / davon
 mir alles lippige Trincken verleidet ist. Dantur, quæ Dei gra-
 tia est, vere pii & Christiani Hospites, quos dicimus, activi, qui li-
 centiam ejusmodi Hospitibus suis passivis haud faciunt, neque do-
 mos suas stabula nequitiae esse sinunt; quibus & posteris ipsorum
 Deus abunde benedicet. Horum exemplum alii, quod decentius
 æmulentur, habent, identidem considerantes, quam arduum sit,
 tametsi non ἀδύνατον, hic ἀπρόσκοπον καὶ ἀσκανδάλισον πολιτεύε-
 σθαι, & illibatam retinere sine cauterio & naufragio conscientiam.

S. X.
 QUÆSTIO IV.

Num Musici ad choreas ludere hoc tempore possint?

Ano-

A Nonymus p. 32. dicit: Wie solche Leute insgemein eine sehr schwere Verantwortung haben / und ich nicht weiß / aus was vor einem Grund sie solche ihre profession erweisen können / daß es ein von Gott geordneter und ihme wolgefälliger Stand wäre / bey dergleichen Händlen sich brauchen zu lassen : So haben sie es desto schwerer bey dieser (Fastnachts) Gelegenheit zu verantworten / daß sie mit und zu so sehr vielen schweren Sünden helfen / und fast das allervornemste Werck darbey verrichten. Sed saltat denuo ab extremo ad extremum professionem Musicorum penitus rejiciendo, cum tamen sapientissimus ille Regum Salomo Cohel. III, 4. expresse dicat, saltare ad tempus licere. Sic ergo & in choreis ludere licebit, quia sine flatili aut pulsatili lusu saltare nemo solet. *Vid. Dn. Abrah. Christ. Rothens Unterricht von Mittel-Dingen passim. Olearius & Brochmandus*, celeberrimum par Nostratum Theologorum; & ille quidem in seinem Hand-Buch / hic vero Tom. II. Syst. nolunt hæc Musicorum exercitia penitus rejicere ac tollere propter abusum; quod faciunt *ἀποστολ.* Vide de ejusmodi Choreis, quæ Christianis concessæ sunt, B. D. Meisneri Philos. Sobriam p. 575. seq. Dn. D. Schelwig. Synopsis p. m. 273. art. 33. quæst. 7. Maxime vero huc spectant ea, quæ B. Mart. Chemnitius Postill. cit. p. 424. seq. habet: Nun kan Gott wol leiden / daß man bißweilen frölich sey / wenn es seine Maß hat; und man keinen excess thut: wie Salomon sagt in seinem Predig-Buch im 3ten Capitel: Ein jegliches hat seine Zeit / und alles Fürnehmē unter dem Himmel hat seine Stunde; und setzet darunter auch Lachen / Tanzen / Herben. Quod autem Musici aut chibicines inservire possint illis, qui Bacchanalia vivunt, negatur ex asse. Si enim Judæis olim vetitum fuit, idololatriæ carmen canere tibiis *ἢ*, teste R. Mos. Maimonid. l. c. cap. IX. num. X. p. m. 66. *תבילין של עבדים אסור לספור בהן* Tibiis vero idololatrarum vetitum est lugubre carmen canere; multo minus nostris concessum est, ejusmodi hominibus, qui Bacchanalia vivunt, inservire aut choreis ludere. Habent interim illi, quod, cum timore

actre-

ac tremore salutem operantes, modulos instituunt suos, quibus alios afficere & exhilarare satagunt. Omnino summa hic adhibenda est cautio, ne Satanæ illices evadant illius, qui aviculas suas miserrime decipit. Oret ergo quilibet ipsorum ex animo aut *ὁμολογῶν*, aut præeuntem Dn. M. Schmidii formulam in libro precationum Cubachianarum p. m. 346: *Regiere mich/gütiger Gott/einig und allein zu deinem Dienst / daß ich die edle Gabe der Music nicht zu der Welt-Freude / und zu wollüstiger Reizung des bösen und sündlichen Fleisches bey mir und meinem Neben-Menschen/ sondern zu deiner gläubigen Kinder und meiner Seelen-Freude gebrauche / nicht heute dir und deinem Volk / morgen aber dem Teuffel und seinen wollüstigen Welt-Kindern diene/ und dadurch nicht meinen Ruhm und eigene Ehre/ sondern allein deines Nahmens Preis und Ehre zu befördern mir angelegen seyn lasse.* Conferantur de Chorearum hodiernarum plurimis, quid sentiant *Alstedius* apud *Mengerling*. *Scrutin. Consc.* L. c. p. 773. choreas tum demum permittendas esse, ratus, si certis legibus regantur a Magistratu, & non sint folles libidinis; & B. Lutherus, inter alia sequentia habens in *der Kirchen-Postill* fol. 178: *Der Glaub und Liebe löst sich nicht austanzen/ so du züchtig und mäßig darinnen bist / &c.* Vid. *Ludov. Dunte* in *Decisionib.* Caf. *Consc.* Cap. XXI. Sect. II. quæst. XIV. p. 1047. seqq.

§. XI.

*Num Comœdia salva conscientia possint agi
aut spectari?*

HAc de re fuisse agit Anonymus p. 36. seqq. Si autem contra illas comœdias loquitur, quæ lasciviam ac petulantiam in se continent, imo quæ plenæ sunt vanitatis; in eas rectissime invehitur. Sed tamen in hoc quoque saltum committit, cum omnia comica rejicienda esse putat. Neque enim probat ea, quæ affert, dicendo, es seyn die Comœdien hauptsächlich von Heiden herkommen / und zur Zeit Constantini M. jezuweilen den heidnischen Christen zugefallen eine geistliche Historie fürgestellet worden; quod appellat stultitiam. Idem p. 44. 45. Comœdias Christianorum, ex historiis sacris desumptas, rem peccaminosissimam esse putat: Es sey höchst sündlich; sed sine probatione, B. noster *Lutherus* longe aliam

aliam foverat sententiam in der Vorrede über die Bücher Judith und Tobia. Vid. *Osiand.* in *Epicrisi ad Canon. 26. Concil. Constantinop. VI.* ubi Comœdias sacras præ cæteris laudat omnibus. *Dambauerus* in den *Catechismus* Milch Part. II. p. 453. Item *Dn. Rothius* von *Mittel-Dingen im widerholten Unterricht* p. 434. seq. Conferantur insuper *Baldwinus* l. c. p. 853. seq. *Meisnerus* l. c. p. 566. seq. *Bechmannus* l. c. p. 367. & cum primis *Dürrius* noster *Theol. Moral.* p. 244. seq. Hi communiter ejusmodi ludos permittendos esse putant; sed his conditionibus; si (1) pro fine habeant honestatem (2) si illis gloria Dei non lædatur (3) si nemini scandalum præbeatur (4) si denique thema tractent, & actoribus & spectatoribus fructuosum. Sed in diebus, quibus Bacchanalia ab aliquibus celebrantur, satius est eas omittere, & in aliud tempus differre. *D. Mengerius* in *Evangel. Gewissens-Recht* Dom. Esto. *Mihi* Quæst. 2. p. m. 154. ita sentit: Daher auch Christliche löbliche Dbrigkeit viel rühmlicher und verantwortlicher thut/ wie alles debacchiren und Herum-lauffen der Handwercks-Pursche und anderer leichtfertigen Vogel-Umschweifsen / also auch Comœdien und Aufzüge mit Ernst zuverwehren und abzustellen. *Melchior Adami* in *vitis Theol.* p. 15. narrat, quod *Sim. Heinsius* tempore Lutheri *Commensales* suos, cum circa tempus Bacchanaliorum comœdiam agere vellent, ita sit allocutus: *Equidem exercitia dramata & Comœdias exhibendi non improbo, modo vitetur obscœnitas, lascivia & scurrilitas. Ita enim rerum verborumque suspellex comparatur tam ab actoribus, quam a spectatoribus, memoria egregie excolitur, linguæ vitia & mores emendantur, dicendique libertas quædam acquiritur. Verum hoc fiat justo tempore &c. Nolite igitur aliis bacchandi occasionem præbere.* Apud *Mengerius*. l. c.

COROLLARIA,

Absurditates quasdam Anonymi indirecte stringentia:

- I. Si per legem sit agnitio peccati (sic autem *Rom. III. 20.*) Anonymismus est, dicere, quod contritio maxime dolorifica, qua, nos amorem & gratiam Patris cælestis, in Christo oblatam neglexisse, agnoscimus, ex solo oriatur Evangelio, ita, ut contritos a minis legalibus & cogitatione vindictæ divinæ prorsus abstrahere deceat. Non igitur ea, quæ Anonymus passim intermiscet, Evangelica, legi sunt ἀντιδιαστροφῶς opposita aut contradistincta.
- II. Edificationem cælestis Hierosolymæ nondum esse factam, falsum est.
- III. Nullos plane dari apud nos Christianos, Anonymus nondum probavit, idque eo, quod non sit κατὰ δὲ ἰσχυρῶς.
- IV. Cum in *Nov. Test.* tenebræ abierint *Rom. XIII. 12.* suspecta phrasus est Anonymi, quod vivamus in crepusculo.

Tantum.

V. D. M. I. Æ.

CLARISSIMO
 Domino RESPONDENTI

P. S. D.
 PRÆSES.

Triplex hominum genus in vita obviat. Sunt enim, qui, sola doctrinae puritate contenti, ejusdemque tuenda studio flagrantes, vitam minus probam vivunt, & hac tamen inani persuasione fidei inducti, sese æternam salutem iri, firmissime credunt. Sunt, qui, solam vitæ integritatem affectantes, ipsam doctrinae sinceritatem multis modis posthabent, deserunt, infestant, & sic anteriorum vitia fugientes, in contraria currunt. Sunt tandem, qui naviculam inter ambas extremitates istas, ceu scopulos & anfractus marinos, ducturi, dexteritatem doctrinae cum dexteritate vitæ conjungunt. Et hi quidem sunt veluti paucissimi; sic omnium optimi. Quemadmodum enim cum primi, tum secundi ea, quæ Deus conjunxit, separare perditæ amittuntur: Ita hi tertii conjungenda ea conjungere omnino student. Quemadmodum insuper utriusque parti anteriori hæc est salutis vel probitatis vitæ orba doctrinae sinceritas, vel ex hac parum profecta, adeoque omni fundamento vacua, hypocritica, jactata & affectata morum sanctitas; siquidem & servi voluntatem Domini scientes, at non facientes πολλάς ἀσχησονται, & malè credendo non potest non malè vivi: Ita hi tertii, Verbo & Voluntati divinae convenienter tum credere, tum vivere allaborantes, cælestem præ illis deportant. Merito Temet his jungis, MI DOMINE SCHÆFFLERE, idque testatum facis hoc specimen Tuorum profectuum Theologicorum Academico, quam parum tribuas heterodoxæ ac imaginariæ, quam Anonymus quidam tibi hic refutatus ambit, quamque addictus sis orthodoxæ, id est, veræ ac solidæ pietati. Lando Tuam hanc operam, qua ea conjungis, quæ Anonymus iste separaverat, Laudabit quoque eandem, spero, Venerabilis & Lectissima tua Patria, Libera Sacri Romani Imperii Civitas Memminga, quæ Incluta Parens optata jamdum industriae Tuæ præmia destinat. Supremus vitæ nostræ Dux & Patriæ æternæ Reparator JESUS CHRISTUS imposterum quoque Te regat, ut saltum Anonymi, quem tibi adversarium elegisti, ab uno extremo ad aliud porro declines; Anonymum verò ipsum ita corrigat ac emendet, ut, vi veritatis divinae convictus, mediam nobiscum viam eligat, tertioque hominum, antea commemoratorum, ordini associatus, eam, quam Deus junctim à nobis postulat, credendum & agendum ἀρμονίαν πάντων ὁλοκλήρου, perperam dirimere ac sequestrare dediscat. Scribebam Altdorfi Noricorum 4to Cal. Sextiles MDCC IX.

Coll. Diss. A. 144, misc. 23